

ARAMIZDAN AYRILIŞININ 3. YILINDA DR. ENGİN TONGUÇ
Prof. Dr. Kemal KOCABAŞ

“Uygarlık, eşitlik, hakçasına paylaşılacak bir bolluk ve mutluluk getirecek bir Cumhuriyet’e inanmış bir kuşaktık. Ne var ki, ülkenin çalışma yaşamına katıldığımız yıllarda, kendimizi giderek hızlanan bir bozulma, bir yozlaşma sürecinde bulduk. Çalışma yaşamımız bunun içinde, inançlarımız doğrultusunda çarpınıp durmakla geçti. Onun için bu anılarda sevinçlerden çok düş kırıklıkları, mutluluklardan çok acılar vardır. Ama yeniden yaşama olanağı bulunsaydı, tüm olumsuz koşullara karşın, yaşam hakkımı ben yine böyle kullanırdım.”

Yukarıdaki özgün ifadeler Cumhuriyet devrimcisi Dr. Engin Tonguç’un **“Umut Yolu”** kitabında kendi kaleminden yaşam öyküsünün özeti. 1928-Ankara doğumlu Dr. Engin Tonguç, onurlu bir yaşam ve yapıtlar bırakarak 30 Aralık 2016 tarihinde aramızdan ayrıldı ve onu dostlarıyla beraber 31 Aralık 2016 tarihinde Soma’da sonsuzluğa uğurladık. Aramızdan ayrılışının üçüncü yılında **“eğitim hakkı, sağlık hakkı ve aydınlanma”** penceresinden onu bir kez daha hatırlayarak emeğini selamlıyoruz. 20 Aralık 2019 tarihinde, Ankara’da, eseri olan İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği Vakfı’nda dostlarıyla beraber, Sayın Engin Tonguç’u, Köy Enstitüleri düşün dünyasına yaptığı katkıları anılarla birlikte paylaştık, söyleştik.

Engin Tonguç, Milli Eğitim Bakanlığı Ders Araç Gereçleri Müzesi Müdürü İsmail Hakkı Tonguç ve İlkokul Öğretmeni Nafia Tonguç’un oğlu olarak 1928 yılında Ankara’da doğdu. Sırasıyla Necatibey İlkokulu, Üçüncü Ortaokul ve 1945 yılında da Ankara Atatürk Lisesini tamamladı. Engin Tonguç, 1951 yılında da Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. Ülkenin ağır kaotik koşulları nedeniyle uzmanlığını, Hamburg Tıp Fakültesi İç Hastalıkları kliniğinde, 1958 yılında yaptı. 1956 yılında da meslektaşı Dr. Müstesna İnay ile Hamburg’da evlendi. Dr. Engin Tonguç, Köy Enstitülerinin uygulayıcısı, kuramcısı, olan babası İsmail Hakkı Tonguç’un 24 Haziran 1960 tarihinde vefatı sonrası Sabahattin Eyuboğlu yönetiminde çıkmaya başlayan, dönemin önemli yayın organı **“İmece”** dergisi yayın kurulunda, 1961 yılında da **“YÖN”** bildirisi imzacıları arasında yer aldı. Köy Enstitüleri kültürel mirasının geleceğe taşınması imcesinde yer alışı **“1960’da babamın ölümünden sonra çocukluk ve gençlik yıllarında tanıştığı olduğum Köy Enstitüleri konusu ile ilgilenmek durumunda kaldım. Evdeki belgeliğin değerlendirilmesi ve tanıklıktan kaçmamak bunu gerektiriyordu. Bir neden daha vardı: Köy enstitüleri tam anlatılamamış ve anlaşılammıştı. İçinde çalışanlar bile değişik yorumlar yapıyorlardı. Köy Enstitülerinden yetişenlerle birlikte, çalışmaya başladık. Ben 32 yaşındaydım. Bundan sonra, yaşamım boyunca, Köy Enstitüleri konusu, iş sağlığının yanında ikinci uğraşım olacaktı”** ifadeleriyle anlatır.

Engin Tonguç, bu arada SSK kurumlarında iç hastalıkları uzmanı olarak hekimliğini sürdürür ve 1978-1980 yılları arasında da SSK Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yapar. 1981 yılında emekli olur ve İzmir’e yerleşir, 1984’te 12 Eylül faşizmine karşı **“Aydınlar Dilekçesi”**nde yer alır. İzmir’de 2001 yılında kurulan Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği (YKKED) imcesine büyük destek verir ve derneğin yayın organı **“Yeniden İmece”**de yazılar yazar. 2011 yılında da İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği Vakfı’nın kuruluşuna öncülük eder. Eşi Müstesna Tonguç’un kaybı sonrası sürekli olarak Soma’da yaşayan Engin Tonguç, Soma’da **“Müstesna Tonguç Kız Yurdu”**

yaptırarak Somalı kız öğrencilerin yaşamlarında aydınlık bir sayfa açar. Sayın Engin Tonguç'un onurlu kısa yaşam öyküsü böyle.

Dr. Engin Tonguç, Cumhuriyet dönemi tanıklığını günümüze aktaran önemli bir yazar, düşünür ve bilge bir insandı. Babası İsmail Hakkı Tonguç'un kaybı sonrası halk sağlığı dışında, Köy Enstitüleri de ilgi alanına girdi. Sırasıyla Baba Tonguç'un belgelerinden **"Pestalozzi ve Devrim"**, **"Pestalozzi Çocuklar Köyü"**, **"Mektuplarla Köy Enstitülü Yıllar"** kitaplarını yayına hazırladı. Kendisi de **"Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç"**, **"Umut Yolu"**, **"Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç"** kitaplarını yayınladı.

Sayın Dr. Engin Tonguç, 2001 yılında İzmir`de kurulan ve günümüzde 25 şubesi olan YKKED imecesine çok değerli katkılar yaptı. Derneğin 2003 yılında yayımlamaya başladığı **"Yeniden İmece"** dergisinin kurumsallaşma sürecine yazılarıyla ve önerileriyle çok önemli düşünsel katkılar verdi. Üç aydan üç aya dergiye gelen yazıların değerlendirildiği buluşma yemeklerimiz adeta aydınlanma okulu ve eğitim tarihinde gezintiye dönerdi. Dergide yayımladığı tüm yazılar çok önemliydi. Özellikle **"Atatürk ve Köy Enstitüleri"**, **"İsmet İnönü ve Köy Enstitüleri"** yazıları çok önemli tarihsel derinlik ve nesnellik içeriyordu.

YKKED olarak 17 Nisan 2004'te Sayın Engin Tonguç'a **"YKKED-Aydınlanma Onur Ödülü"** verdiğimizde çok mutluyduk. Ödül gerekçemizin son paragrafında **"Siz, yazı ve konuşmalarınızda Köy Enstitüsü gerçeğinin en iyi anlaşılması, dar anlamda bir okulculuğa indirgenmeden incelenmesi, özündeki Atatürk devrimciliğini ileriye götürecektir, devrimler sürecini hızlandıracak yurttaşları yetiştirme özelliği üzerinde durdunuz. Saptadığınız gibi insanlar bugün içinde bulunduğumuz çıkmazlardan kurtulmak için yollar ararken, içinde devrimcilik ilkesi de bulunan Atatürkçülüğe dönüş yolunun Köy Enstitüsünden geçtiğini düşünmesinde rolünüz önemlidir"** ifadelerini kullanmıştık. Engin Tonguç, tüm Aydınlanma Onur Ödülü törenlerinde, onurla hep yanımızda oldu ve sonraki süreçte 2007 yılında **"Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç"** kitabının telif haklarını derneğe bağışladı. 2008 yılında Engin Tonguç, arkadaşı Mehmet Başaran'ın deyişiyle **"dördüncü yirmi yaşına"** girecekti. YKKED olarak yaşamımıza değerler katan Engin Tonguç için bir şeyler yapmalıydık. Kısa bir sürede 20 arkadaş ve dostundan yazılar alarak, Yeniden İmece'de çıkan yazılarını toplayarak editörlüğünü yaptığım **"Dr. Engin Tonguç'a 80. Yaş Armağanı: Bilge İmececi"** kitabını hazırladık ve onun 80. yaşını kutladık. Armağan kitap ve tören hak edilmiş bir yaşama, duruşa karşı görevimizdi, mutluyduk...

Engin Tonguç, 2011 yılında İsmail Hakkı Tonguç Belgeği Vakfının kuruluşunu gerçekleştirdi. Yaşamlarımız orada da vakıf yönetim kurulu üyesi olarak örtüştü. Üç ayda bir Soma'daki vakıf toplantılarına büyük bir keyifle gidiyorduk. Bu arada YKKED, İzmir'de imece ile genel merkez binası almaya karar verdi. İki yıllık çalışmalar ve Sayın Engin Tonguç'un çok değerli katkısı ile genel merkez binasını aldık. YKKED-MYK oy birliği ile binanın adını **"YKKED Genel Merkezi Dr. Engin Tonguç İmecevi"** olarak kararlaştırdı. Engin Amca, açılış gününde çok mutluydu, biz de onun adını mekâna vermekle çok onurlanmıştık.

31 Aralık 2016 günü Soma'da sonsuzluğa uğurladığımız Engin Tonguç, bir ilericiydi, Cumhuriyetçiydi ve devrimciydi. Olağanüstü bir belleğin sahibiydi. İronik anlatım tarzıyla tarihi günümüze bağlardı. Yol gösterici büyük bir birikimdi. Ülkemizde **"eğitim hakkı, sağlık hakkı ve aydınlanma"** arayışlarında temel referanstı. Sahici bir insandı, dava adamıydı. Hayatlarımızın keşiştiği son 16 yılda ondan çok şey öğrendik.

Son söz, Engin Tonguç emekli olduğunda Türk Tabipler Birliği Bağkanı Erdal Atabek'in Dr. Engin Tonguç'a yazdığı mesajda “...Genel Müdür Yardımcılığı görevinizi, hiç değiğmeyen doğru ilkelerle, her koğulda inançlarınızı eyleme geçirerek, iğiden, emekçiden, alığandan yana, meslek rgtmzle yakın dayanığma içinde yürüttünüz. Hepimize ve sizden sonra bu göreve geleceklere, inançlı ve namuslu insanların yönetim görevine geldiklerinde nasıl hareket etmeleri gerektiğinin kalıcı bir örneğini verdiniz. Yönetimi demokratikleğtirmenin uygulamalı dersini verdiniz. Görev anlayığınızın ve uğrağ verdiğiniz amaçların hepimizi etkileyen bir onur savağını olduğunu bilmenizi istiyoruz. Bütün alığma döneminizde bizim onurlu bir temsilcimiz oldunuz. Sizinle onur duyuyoruz.”

Bizler de Dr. Engin Tonguç'la hep onur duyuyoruz... Anısına saygıyla...